

קטעים מתוך מאמרו של מנחם מאוטנר "שתי הפתעות" (16-11-23)

הזוועות שחולל החמאס ב-7 באוקטובר נחשפו לעיני העולם, אבל העולם הגיב בעוינות כלפי ישראל. הימין טוען: העולם אנטישמי. בלא לכפור בקיומה של אנטישמיות, סיבה חשובה לתגובת העולם היא מעשיה ארוכי השנים של ישראל בשטחים.

ישראל הופתעה פעמיים בשבוע של ה-7 באוקטובר. ההפתעה האחת – ענקית – הייתה הצלחתם של אנשי החמאס לחזור ללא פחות מ-22 יישובים בעוטף עזה והיכולת שלהם לפעול ביישובים משך שעות ארוכות כמעט באין מפריע, וכן ההשתלטות של אנשי החמאס על מפקדת אוגדת עזה. ההפתעה השנייה הייתה התגובה הצוננת, ולא אחת גם העוינת, כלפי ישראל בעולם, למרות שבתוך ימים ספורים נחשפו מעשי הזוועה שחוללו אנשי החמאס באזרחים תושבי העוטף, וכן נחשפה העובדה שהחמאס הצליח להעביר לעזה כ-240 בני אדם מהיישובים, ובהם כ-30 ילדים, בני אדם שהחמאס אינו מוכן למסור את שמותיהם, ואינו מוכן לאפשר לנציגי הצלב האדום לבקרם.

הימין הישראלי פיתח הסבר מידי לתגובה הזאת של העולם: העולם אנטישמי. חלק מהימין הוא דתי, והוא חותר לכך שישיראל תחזק את זיקתה התרבותית לציביליזציה של היהדות ולהלכה על חשבון הזיקה שלה לתרבות המערב, לליברליזם ולדוקטרינה של זכויות האדם. בשביל בני אדם אלה, הטיעון שהמערב אנטישמי מתלכד היטב עם הזהות התרבותית שהם מבקשים לכוון במדינה.

אין להכחיש שיש בעולם תופעות של אנטישמיות. יתר על כן, התופעות האלה הולכות ומתגברות בשנים האחרונות. אבל אנטישמיות היא הסבר פשטני מדי לתגובת העולם כלפי אירועי ה-7 באוקטובר. ההסבר שאני רוצה להציע הוא שהעולם נחשף זה עשרות בשנים למופעים של אכזריות של צה"ל, ובעיקר מתנחלים מסוימים, כלפי הפלסטינים תושבי יהודה ושומרון, ובעקבות זאת הקהילה הבינלאומית מפתחת, זה לא מעט שנים, עוינות כלפי ישראל. עוינות זו כל כך חמורה עד כי היא מגיעה לעתים לטיעון שיש לבטל את קיומה של ישראל ולהקים במקומה מדינה פלסטינית "מהנהר ועד הים".

ברצוני להדגיש: הרוע של מעשי החמאס הוא קיצוני ונורא; זהו רוע מהגרועים שחזה בהם הימין האנושי, והוא [עולה כדי פשעים נגד האנושות](#). אבל האמת חייבת להיאמר: קיים רוע גם באופן שבו נוהגת ישראל בפלסטינים, ואני רוצה להציע את הסברה שהרוע הזה הוא העומד כעת ביסוד ההתייחסות לישראל כאשר היא מצפה להבנת העולם ולתמיכת העולם.

אכן, שאלת היחס שבין ביקורת על מדיניות ישראל בשטחים לבין האנטישמיות עומדת ביסוד ["הכרזת ירושלים על האנטישמיות"](#), שפורסמה בשנת 2021 על ידי מכון ון ליר בירושלים. ההכרזה נוסחה בידי מלומדים מתחומי הדעת של לימודי האנטישמיות, לימודי השואה, לימודי היהדות, ולימודי המזרח התיכון, וחתמו עליה כ-350 מלומדים מישראל ומהעולם.

ההכרזה אומרת שמטרתה, מצד אחד, לחזק את המאבק באנטישמיות, ומהצד האחר, להגן על אפשרות קיומו של דיון חופשי באשר לעתיד היחסים שבין ישראל והפלסטינים. בהמשך לכך, ההכרזה מורה שעוינות לישראל עשויה להיות ביטוי של עמדה אנטישמית, אבל בה במידה היא יכולה להיות גם תגובה להפרת זכויות אדם מצד ישראל או תגובה רגשית של אדם פלסטיני למעשים שנוקטת ישראל.

ההכרזה קובעת כי תמיכה בתביעה הפלסטינית לצדק ולקבלת הזכויות הפוליטיות, הלאומיות, האזרחיות וזכויות האדם המוכרות על פי המשפט הבינלאומי, אינה עולה בהכרח כדי אנטישמיות; כי ביקורת על הציונות או התנגדות לציונות כצורה של לאומיות, או הצעה של הסדרים חוקתיים ליחסים שבין יהודים ופלסטינים בין הנהר והים, אינן עולות בהכרח כדי אנטישמיות; וכי ביקורת על ישראל, הנתמכת בראיות, לרבות ביקורת על מוסדות המדינה של ישראל, על העקרונות העומדים ביסוד קיומה, על הפרקטיקות שהיא מקיימת בתחומיה, בגדה המערבית, בעזה ובמזרח התיכון בכללותו, אינה עולה בהכרח כדי אנטישמיות. ההכרזה ואמות המידה שהיא קובעת הן חשובים במיוחד ככל שמצד אחד גוברת האנטישמיות בעולם ומצד שני גוברת הביקורת על מעשיה של ישראל ביהודה ושומרון ובעזה.

ניתן להציע כמה נקודות ציון בולטות העומדות ביסוד הביקורת על ישראל בעולם:

מאז שובו של בנימין נתניהו לשלטון ב-2009 ישראל עשתה הכל כדי למוסס את התביעה של הלאומיות הפלסטינית להגדרה עצמית בשטחים (תביעה הנסמכת על אחד מעקרונות היסוד של המשפט הבין-לאומי בעידן שמאז מלחמת העולם השנייה). הליכוד, שעלה לשלטון ב-1977, הכריע הכרעה היסטורית: היעד של הלאומיות היהודית, הציונות, בעשורים של סוף המאה ה-20 ובראשית המאה ה-21 אינו השגת שלום עם העם הפלסטיני, אלא המשך ההחזקה בשטחים והרחבת מפעל ההתנחלות בהם. גישה זו הגיעה לשיאה בשני הרכיבים המרכזיים שבמדיניותו של נתניהו כלפי הפלסטינים: העמדה שאי-אפשר להגיע להסכמות פוליטיות עם הרשות הפלסטינית משום שהיא מייצגת רק מחצית מהעם הפלסטיני, בעוד שהמחצית השנייה נשלטת על ידי שלטון טרור (זוהי "[תיזת הבידול](#)") המפורסמת של נתניהו, שהתרסקה ב-7 באוקטובר); והניסיון לעקוף את התביעות של הלאומיות הפלסטינית בדרך של חתירה להסכמי שלום עם איחוד האמירויות הערביות, בהריין, מרוקו וסודאן ("הסכמי אברהם").

אבל כל העולם יודע את מה שישראל ממאנת להודות בו: בגדה המערבית חי עם פלסטיני בן כשלושה מיליון בני אדם (ובעזה חיים עוד כשני מיליון פלסטינים), ועל פי המשפט הבין-לאומי העם הזה זכאי לממש את [זכותו להגדרה עצמית](#) – בדרך של הקמת מדינה עצמאית, בדרך של הקמת מדינה עצמאית שחלק ממוסדותיה שלובים באלו של מדינה שכנה, למשל ירדן או ישראל, או בדרך של היטמעות במדינה שכנה, למשל ירדן.

בעשורים האחרונים כוננה ישראל בשטחים משטר הלובש יותר ויותר סממנים של אפרטהייד. על פי חוקת בית הדין הפלילי הבין-לאומי מ-1998 [אפרטהייד הוא פשע נגד האנושות](#).

שר האוצר של ישראל, בצלאל סמוטריץ', פרסם בשנת 2017 את "[תכנית ההכרעה](#)" שלו. מהתוכנית עולה שהפלסטינים תושבי השטחים יוכלו להישאר במקומותיהם כאזרחים סוג ב' תחת שלטון אפרטהייד ישראלי, ואם יתנגדו לכך בכוח כי אז יהיו נדונים להרג נרחב מידי צה"ל.

השר לביטחון פנים בממשלת ישראל, איתמר בן גביר, הוא חסיד של הרב מאיר כהנא, שפיתח תיאולוגיה גזענית ואלימה. כהנא ראה את העם היהודי כעם הנבחר, שתרבותו נעלה בכירור על תרבויות הגויים. הוא התנגד להימצאותם של לא-יהודים בארץ ישראל. לפיכך, קבע, יש "לטהר" את ארץ ישראל בגבולותיה המקראיים מאלה שאינם יהודים, כלומר לגרשם ממנה, או אף להורגם, ועד אז לשלול את זכויות האזרח שלהם ולנקוט נגדם פעולות טרור ו אלימות כדי לגרום להם לעזוב מרצון. הנקמה – בראש ובראשונה נקמה בערביי ארץ ישראל – היתה ערך חשוב במשנתו של הרב כהנא.